

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна

студентка 4-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПРИЧИНИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Новелою Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стало поняття домашнього насилля. Дана категорія застосовується у багатьох провідних країнах світу, проте для нашої держави це залишалось суто «інтимним» або особистим питанням, оскільки з давніх часів не було прийнятним розголошувати таємниці сімейного та подружнього життя. Наразі присутні дискусії щодо введення обмежувальних заходів окремою статтею, чи є це доцільним або перевантажує нормативний масив.

Жертвами домашнього насильства зазвичай стають найбільш уразливі категорії населення: жінки, діти, а також будь-які особи з вадами здоров'я, які перебувають на утриманні членів сім'ї. Для того, щоб розібратися з тим, чому вищевказане поняття було криміналізовано та визначено перелік обмежувальних заходів щодо осіб, які вчинили домашнє насильство, варто зосередити увагу на його визначенні.

«Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи...» – таке визначення буде містити Кримінальний кодекс України з 11 січня 2019 року. Законодавець чітко визначає межі злочину, за що передбачено «...громадські роботи на строк від ста п'ятидесяти до двохсот сорока годин, або арешт на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років» [1].

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає ж застосування обмежувальних заходів щодо осіб, які вчинили домашнє насильство, що своєю метою має превенцію можливих негативних

наслідків під час кримінального провадження або ж під час та після виконання (відбування) покарання винною особою. Адже «...кожна правова система, кожна наявна в ній галузь права, як і всі підгалузі, інститути, субінститути й навіть окремі правові норми мають власну, здебільшого більш вузьку й однорідну, превентивну мету, яка зазвичай визначається предметом правового регулювання відповідної галузі права та цілями (призначенням) її існування...» [2, с. 29].

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» 7 грудня 2017 року, що передував внесенню змін до провідних кодексів у сфері протидії злочинності, визначений чіткий перелік обмежувальних заходів до кривдників, а саме:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства. Перший і найбільш необхідний обмежувальний захід, адже, зазвичай, кривдники повертаються до місця спільного проживання або застосовують усі можливі способи знайти потерпілих та налагодити відносини, проте це є лише, у більшості випадків, тимчасовим виправленням особи;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності. Насильство у сім'ї залишає непоправну шкоду для психіки дитини, що у майбутньому може спричинити значні розлади здоров'я, збільшується можливість того, що дитина важко буде проходити процес соціалізації, а також може стати причиною деліквентної поведінки у майбутньому;

3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин. Має у своєму роді попереджувальну мету, якщо, наприклад, насильницькі дії щодо конкретної особи мають наслідком психологічні травми, то наближення до потерпілого або «випадкові» зустрічі з кривдником можуть призупинити процес реабілітації;

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб. Даний захід забезпечує виключення ймовірного психологічного тиску, так званого залякування, на потерпілу особу;

5) направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної або іншої залежності, від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих, направлення для проходження програми для кривдників. Має на меті ресоціалізувати особу-кривдника для подальшого життя у соціумі, таким чином попередити виникнення нових випадків домашнього насильства з можливою новоствореною найменшою ланкою суспільства – сім'єю [3].

Беззаперечною практикою буде реалізація інституту відповідальності кривдників, що також посилить вагомість обмежувальних заходів щодо таких осіб та допоможе реалізувати політику у сфері захисту осіб від домашнього насильства.

Взагалі, виникає питання, чи можна вважати такі обмежувальні заходи новелою або це лише доповнені запобіжні заходи та заходи забезпечення кримінального провадження? Можливо, і так, проте вони свою специфіку, що доцільно використовувати саме у разі домашнього насильства та задля його попередження.

Також вищевказаним законом передбачений перелік суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Проте було необхідним встановлення також заходів перевірки правоохоронними органами вчинення насильницьких дій кривдниками щодо потерпілих, щоб попередити та виключити можливість зловживання матеріальними та процесуальними правами з боку потерпілої (-их) особи (осіб). Це має місце, зокрема, у випадках повідомлень про вчинення домашнього насильства до органів Національної поліції у рамках застосування до кривдників термінових заборонних приписів. Звичайно, це може незначною мірою подовжити розгляд питання щодо застосування таких заходів, проте надасть можливість прийняття найбільш об'єктивного рішення правоохоронними органами.

Впровадження відповідальності за вчинення домашнього насильства – новий крок на шляху до Європейської Спільноти та додатковий захист малозахисних категорій громадян, що потерпають від насильницьких дій.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень

Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 15.10.2018)

2. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2017. № 10. С. 25-31.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n426> (дата звернення: 15.10.2018)

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мудрак І. В.